

Türkiye Türkçesinde Anlam Bilimi (Semantik)

Araş. Göv. Vefa Cebbar SELMAN

Özet

Türkiye türkçesinde "Anlam bilimi (Semantik)" tezin ana konusu ve dilin adlandırma ve sınıflandırma incelemesini ele alır. Türk dilbilimcilerine göre bu dilbilimlerin şubesine bir tanım sunar. Semantik, tarih bakımından başlanlangıcı, oluşunu ve geliştirmesini de inceleniyor.

Bu konu ile ilgili yayınlanmış olan bazı tezlerin de alındı. Türk dilbilimcilerin görüşünü Mehmet Hengirmen, Konay Karaağaç, Sezai Güneş, Fuat Bozkurt ve Hüseyin Atay ve diğerlerdir.

Bu tez anlam bilimi dalların özellikleri ve anlam değiştirmesini de inceleniyor. Bazı terimleri sözcük, kavram ve anlam gibi tanımı verir. Anlam ve anlam felsefesi ile arasındaki ilişkilerini tartışıp anlam construct ele alınıyor.

Tezin sonucu, Anlam bilim son zamanlarda Türk dilbilimcilerinde anlaşmazlık bir konusudur. Semantik, anlaşmazlığın neticesini anlamı inceleniyor ve analizi yapıyor.

Semantik, almaca'dan alınmış ve aslında Yunanca bir sözcüktür. Bu bilim Yunanda başlanıp birinci dilbilimci Abu Me'yin ve Batıda en meşhur olan Ne'um Gomsky'dir.

Anahtar kelimeleri: anlambilim; mehmet hengirmen ;sözcük; kavram; düşünme

GİRİŞ

Dünyaya göre İlk dil incelemeleri eski Yunanistan'da başlamıştır .Yunancanın kurallarını ilk ortaya koyanlar ‘Dionysius Thrax, Apollonius Dyalcolus ve Herdandir ’ Bu düşünürler zamanların düşünce akımına uyarak dillerini bilimsel ve gerçekçi bir yöntemle ve genellikle Yunancanın en mantıklı dil olduğu görüşünü savunmuşlardır.¹

Türkçe'ye göre :XVI- XIX yüzyılın arasında Türkçenin gramer yapısını ele alan ‘Müeyyiretü'l Ulüm ‘ bir eser idi. Bu günümüzde o döneminin en önemli eseri sayılmaktadır.²

Son yıllarda Türkiye'de Anlam bilimi çalışmaları artmaya başladı .Anlam bilimi hakkında daha fazla akademik araştırmalara ihtiyaç vardır. Nitekim bu durum son yıllarda akademik çalışmaların sayısının artmasına vesile olmuştur.³

Ama bu konuda ilk kere yazıp ve dikkatimizi çekmiş, ‘Ebul-Muîn Nesefî ‘ semantik hakkında ilk defa bir eser yazmıştır, en hacimli eseri olan Tebsiretü-l Edille'sinde semantik metodu ve dil mantığını kullandığını gösterir.⁴

Bu günde Anlam bilimi hakkında kaynaklar çeşitlidir ; biri Dilbilgisi Öğrenme , öğretim ve ders kitapları , öbürü Araştırma zamanlı zamanlı bu alan geniş oldu ve ondan çok yeni kavram ortaya çıkarılmıştır. Anlatım , Mantıksal ve gösterme gibi. Bu yeni kavramlar modern Türkçe Dilbilgisinde görülebilir .⁵

Anlam biliminin hakkında çok yazan var . onlarından en ünlüsü şudur:

¹ - GÖKNEL .Yüksel,Türk Dilinde Mantıksal ,Anlamsal ve Sözle Diziler, Vıvıtine Bilim Kültür Yayınları , İstanbul 2013,s.15.

² - KORKMAZ . Zeyneb . Türkiye Türkçesi “Şekil Bilgisi “ TDK Yayınları . Ankara 2000,s.vıı

³ - HAZAR,Mehmet, Türkiye Türkçesinde Anlam Bilimi Bibliyografası ,Türk Dili , Edebiyatı ve Halk Bilimi Araştırmalarının Dergisi,2013, yılı 1, sayı 2,s.137.

⁴ - ATAY ,Hüseyin , Sosyal Enstitüsü Dergisi ,sayı 7 , yılı 1996, s. 111.

⁵ - GÖKNEL .Yüksel,Türk Dilinde Mantıksal ,Anlamsal ve Sözle Diziler, Vıvıtine Bilim Kültür Yayınları , İstanbul 2013,s.17.

- 1- HENGİRMEN , Mehmet ‘‘ Türkçe Dilbilgisi ‘‘ kitabı.⁶
- 2- KARAAĞAÇ, Güney ,’’Türkçenin Dilbilgisi’’ kitabı.⁷
- 3- BOZKURT,Fuat,’’Türkçe türkçes ,Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem’’ kitabı.⁸
- 4- GENCAN, Tahir Nejat, ‘‘Dilbilgisi’’ kitabı.⁹
- 5- ÇOTUKSÖKEN, Yusuf ,’’uygulamalı Türk Dili’’kitabı.¹⁰
- 6- GÜNEŞ,Sezai, ‘‘Türk Dilbilgisi’’ kitabı.¹¹
- 7- DEMİR, Tufan, ‘‘Türkçe Dilbilgisi’’ kitabı.¹²

-Yukarıdaki kitaplarda Anlam bilimin hakkında yazdıkları bilgiler değişikli görebiliriz. Bunun için bu araştırma 2. Bölümde dikkatli ortaya çıkardım .

Türkiye Türkçesinde dilbilgisinin ders kitaplarında bu konu hakkında dikkatimizi çektiği en önemlisi şudur:

A-Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Dilbilimine Giriş, Ders Notları ,

2. Sınıf, 2.Dönem.¹³

B-Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Dilbilimine Giriş, Ders Notları ,

3. Sınıf, 3.Dönem.¹⁴

Öyle de Anlam Bilimi hakkında yazıldığı araştırmayı unutmadım. Benim Araştırtmam 3. Bölümünde en önemlisini ortaya çıktım.

Bütün dilciler konuyu açıkladığı zaman değerli bilgiler verir ama konunun sınıflandırmasına göre dilciler arasında değişik bilgiler

⁶ - HENGİRMEN ,Mehmet , Türkçe Dilbilgisi , 9. Baskı , Engin YayınEvi, Ankara 2007 , s. 376-396.

⁷ - KARAAĞAÇ,Güney ,Türkçenin Dilbilgisi,Akçağ Yayınları,Ankara 2012,s. 529-600.

⁸ - BOZKURT,Fuat, Türkiye Türkçesi Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem , , 4. Basım , Kapı Yayınları, İstanbul 2010, s.277,287,295.

⁹ - GENCAN , Tahir Nejat, Dilbilgisi, TDK Yayınları ,Ankara, 1966,s.326-338.

¹⁰ -ÇOTUKSÖKEN , Yusuf ,Uygulamalı Türk Dili, 8. Baskı , Papatay Yayıncılık , İstanbul ,2012, s.279-287.

¹¹ -GÜNEŞ, Sezai. Türk Dilbilgisi, 3.baskı .DEÜ Rektördük Matbaası , İzmir 1997,s.79-84.

¹² -DEMİR, Tufan, Türkçe Dilbilgisi,2. Baskı, ANKARA 2006,S. 551-586.

¹³ -www.isq.sarı.com.

¹⁴ - A.g.e.

vermesini görölür.her dilciye bir sınıflandırma var , bu nedenle giriş bölümünde konuyu açıklarsak biraz karışıkta kendimizi görebiliriz.

Anlam Bilimine Genel Bir Bakış:

1- Anlam Bilimin Tanımı:

Konunun hakkında yazılmış tanımlar şudur:

A-Türk ve Türkçe Dilbilgisinin kitaplarında:

1- Dildeki kelimeleri anlam bakımından ele alan , kelimelerinses yapıları ile o kelimelerin ifade ettiği kavramlar , yani dilin düşünce yapısı arasındaki ilişkilerini inceleyen dilbilimi dalı.¹⁵

2- Dildeki her türlü anlam konusun dil bilgisi anlama anlam bilimi denir .¹⁶

3- Dil birimlerin gösterge değerlerini ve değerdeki değişiklikleri izleyen dil bilgisi koludur.¹⁷

4- Anlam Bilimi :Söz manası bilim (semantik).¹⁸

B- Ders kitaplarında :

1-Anlam bilimi(Semantik) :Dil göstergelerinin anlamı üzerinde durur.bu göstergelerinin içerisine kelime, kelime gurubu , cümle hata metin de gibidir.Günümüzde daha çok cümle içerisinde kazandığı anlam gibi unsurlarıyla inceler.¹⁹

2-Anlam bilimsel (Semantik): Söz dizinin oluşturan Morfolojik öğelerin ayrılması yani sözdizimsel analiz ile anlam taşıyan kelimelerin

¹⁵ - KORKMAZ . Zeyneb . Gramer Terimleri Sözlüğü , TDK Yayınları . Ankara 1992,s.9.

¹⁶ - HENGİRMEN ,Mehmet , Türkçe Dilbilgisi , 9. Baskı , Engin YayınEvi, Ankara 2007 , s. 379.

¹⁷ - KARAAĞAÇ,Güney ,Türkçenin Dilbilgisi,Akçağ Yayınları,Ankara 2012,s. 538.

¹⁸ - GÜRİSOY,Emine ve Naskali,Türk Dünyası Gramer Terimleri kılavuzu, TDK Yayınları , Ankara 1997,s.17.

¹⁹ -www.isq.sarı.com

sınıflandırılması işleminden sonra gelen , anlamlandırma veya anlam sürecidir.²⁰

c- Araştırmalarında anlam bilimi tanımı:

1-Anlam bilimi (Semantik) :Şimdi sematik'ın tanımlarını ve sahalarını görmek yerindedir. Anlam bilim öğretisi şu manada tanımlanıyor göstergelerle yada sözlükler ve önermelerle dile getirdiği anlam arasındaki bağlantıyı inceleyen bilgi dalına semantik deiyor.²¹

2-Anlam bilimi (Semantik) :Eski bir disiplin olan dil bilgisi çalışmalarında ses, şekil ve cümle bilgisinden sonra anlamını inceleyen anlam bilgisi ‘’ manalı , gizli anlamı olan gelir . Vurgu gibi anlamı etkileyen her şey anlam bilim ile alakalı olabilir.²²

3-Anlam bilimi (Semantik) :Anlamak, manlı, manidar , gizli anlamı sahip, anlam veren , belirten gibi , anlamlar taşır.Semantik kelimesinin fiil kalıbı ‘’Semainein’’ olup göstermek mana vermek ,kasetmek , yönelmek manalarına gelir.²³

4-Anlam bilimi(Semantik):Semantik bir dilin anahtar terimleri üzerindeki (Analitik)çalışma yalnız konuşma aleti olarak değil , bundan daha önemli olmak üzere kendilerini kuşatan dünya hakkındaki anlayış ve düşüncelerinin de aleti olarak o dili kullanan milletin dünya hakkındaki düşüncelerini kavramak amacıyla yapılır.²⁴

2- Semantik sözcüğü nedir:

²⁰ - A.g.e.

²¹ -ATAY ,Hüsein,Semantik ,’’ Bir Araştırma , Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , Say 7 ,1996, s.112.

²² - HAZAR,Mehmet, Türkiye Türkçesinde Anlam Bilimi Bibliyografası ,Türk Dili , Edebiyatı ve Halk Bilimi Araştırmalarının Dergisi,2013, yılı 1, sayı 2,s.173.

²³ - KASAPOĞLU,Abdurrahman, Kuani Anlamda Semantik Yönetim ,’’Bir Araştırma’’, Düşünce – Yorum Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı II,2013,s.107.

²⁴ - ŞİMŞEK ,Birjan Duygu ve YUNT ,Gizem , Modern Türkiye Türkçesinde Söz Dizimsel ve Anlam Bilimsel Bir Yaklaşım , 2.Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi,0,2.cilt C.M Matbaacılık,İstanbul 2009 .s.20.

Anlam bilimi bir modern sözcükle isimlendirilmiştir. O sözcük (Semantik) yabancı bir isim , O isim nereden Türkçe'ye girdi ? ne manası ?dilci bu konyua hakkında işaretettiği şudur:

1-Semantik , Yunanca Semantikos'tan gelen manidar , gizli anlamı olan bir kelimedir, fiil kök Yunanca (Semaincin) olup göstermek mana vermek , kasetmek manalarındadır.²⁵

2-Semantik Yunanca soylu bir kelime , Yunanca'da (Semantikos)işaret ilmi " manalı gizli olan".²⁶

3-Semantik , gerekçe " Semantika- Sementikos" dan bir kelimedir. Arapça'da bunun karşılığı " İlumı'l- Meni" dir.²⁷

Türkiye Türkçesinde Anlam bilimi çalışmalarına göre 1971'de Türk Dilininoğuz gurubu lehçelerinden Azerbeycan Türkçesi üzerine fiillerinin anlamlarının art zamanlı olarak incelenmesini "Bağirov" yaptı.²⁸

1971'de türkiye'de yayımlanan Anlam bilimi ve Türk Anlam bilimi adlı eser bu anlamda ilk olma özelliğini taşıdı.²⁹ Ziya Gökalıpın anlamla ilgili düşünceleri iredelendi "ZÜLFİKAR.Hemze".³⁰

KOCAMAN,Ahmet "1992" araştırmasında bütün anlam biliminin sorunlarının hakkında değerli bilgiler vermişti.³¹

²⁵ -ATAY,Hüsein , a.g.e, s.111.

²⁶ - HAZAR,Mehmet, Türkiye Türkçesinde Anlam Bilimi Bibliyografası ,Türk Dili , Edebiyatı ve Halk Bilimi AraştırmaLarının Dergisi,2013, yılı 1, sayı 2,s.138.

²⁷ SOSYALDI ,Mehmet ,Kur'anı Doğru Anlamda Semantik Metodun önemi ,"Bir Araştırma ", Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ,Kura' ve Dil – Dilbilimi ve Hermenötik Sempozyumu,Ankara 2012 ,s.32.

²⁸ -ABİD,Sebine, Türkiye Türkçesi ile Azerbeycan Türkçesi Fillerin Anlam Açısından Çetinlenmesi,"Bir Tez" AÜSBE,Ankara 2006,s.109.

²⁹ - HAZAR,Mehmet ,Türkiye Türkçesindeki Anlam Bilimi Bibliyografyası," BİR Araştırma",ayı:2, 2013 .s.139.

³⁰ - ZÜLFİKAR, Hamza ,Eş Anlamlılık ve Ziya Gökalıp'ın Eş Anlamlılıkla İlgili Düşünceleri , Türk Dili Dergisi, Sayı:463,s.1-7.

³¹ - HAZAR,Mehmet ,Türkiye Türkçesindeki Anlam Bilimi Bibliyografyası," BİR Araştırma",Sayı:2, 2013 .s.140.

Bu konunun sınıflandırmasına göre dilciler arasında aynı sınıflandırma yok.Mehmet Hengirmen ‘‘Türkçe Dilbilgisi’’kitapında en kolay sınıflandırma vardır.Mehmet Hengirmen göre Anlam bilimi üç türüne bölünür:

1- Genel Anlam Bilimi:Anlamlı ilgili her türlü konuyu çok geniş bir alan

çinde inceler.

2- Mantıksal- Felsefi anlam bilimi: Anlam konularını felsefe ve mantıksal

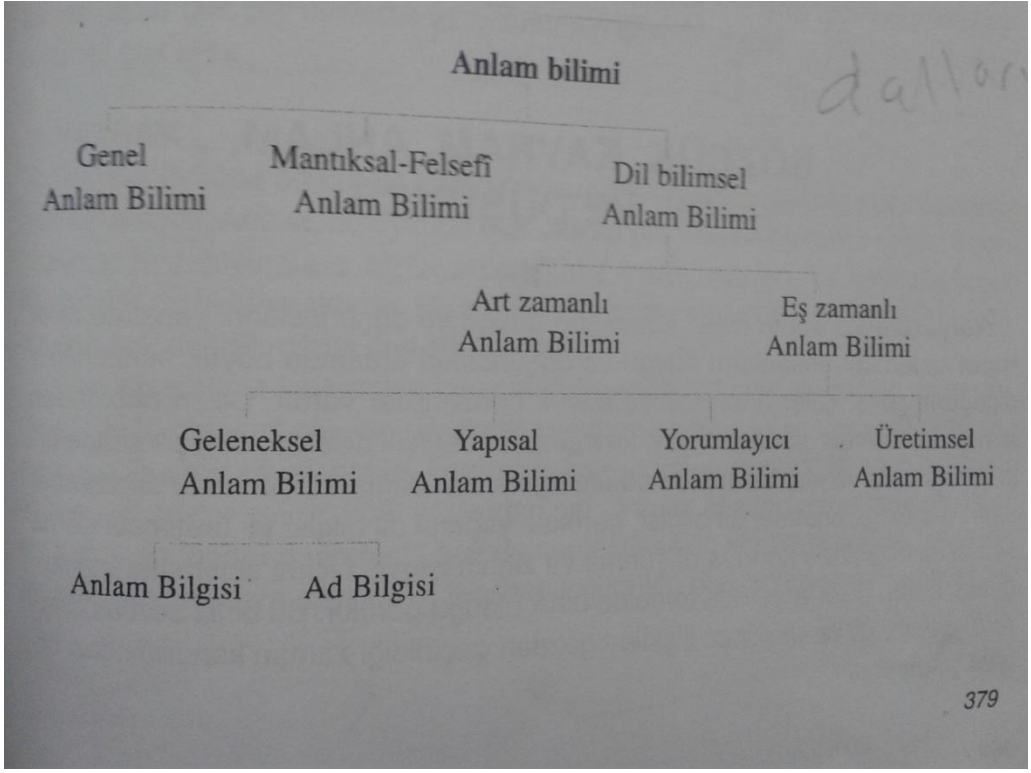
açı- dan değerlendirir

3- Dil bilimsel anlam bilimi:Kendi içinde art zamanlı eş zamanlı olmak üzere ikiye ayrılır; Art zamanlı anlam bilimi çalışmalarını tarihsel boyutta yapar,Eş zamanlı anlam biliminin alanı geniştir.Günümüzde üzerinde en çok çalışılan geleneksel anlam bilimi yorumlayıcı anlam bilimi üretimsel anlam bilimi .³²

Hengirmen, açıkladığı anlam biliminin dalları bir çizgi tablusunun şeklinde görebiliriz.³³

³² -HENGİRMEN,Mehmet , Türkçe Dilbilgisi ,9. Baskı , Engin Yayınevi ,Ankara 2007,s. 376-396.

³³ A.g.e,s.379

Türkçe Dilbilgisi Kitabında ve Araştırmasında Anlam Biliminin Daları İle İlgili Bgiler:

Anlam bilimini araştırır iken , değişik bilgiler rastlanabilir, bu değişik sebebi çünkü konunun kaynaklarında hem de sınıflandırma yok hem de anlam biliminden üretilen sözcüğünü aynı isimlendirme ve tanım yok.

Biraz önce konumuz için Mehmet Hengirmen Türkçe dilbilgisi kitabından bir örneği seçip ele aldık. Şimdi diğerörengi ele alacağız ve Mehmet Hengirmele mukayese edeceğiz.

KARAAĞAÇ Güney , Türkçenin Dilbilgisi kitabında Anlam bilimi iki ana kola ayrılır:

1- Genel Anlam bilimi :Anlamı, Anlam yapılarında ve anlam değişmez ve evrensel nitelikleri araştırma anlam bilimidir . Çalımlarını Eş zamanlı ve Art zamanlıanlam çalıma olarak yürütür.

2- Özel Anlam bilimi ve Anlam bilgisi: Belirli bir dilin söz ve sözdizimindeki ve anlam değişmelerini izleyen Anlam bilimidir.³⁴

Görüldüğü gibi dilciler konuyu sınıflandırmasında değişik görüş ortaya çıkarmışlardır.

Çağırışım Anlam: Kelimeler her zaman için zihnimizdeki sadece belirli kavramları canlandırmakla kalmazlar; Kök anlam ve ses bakımından ilişki içerisinde buldukları öteki kavramları da çağırırılar³⁵.

Anlam Değişmeleri: Bir kelimenin anlattığı kavramdan az yada çok uzaklaşması , onunla uzak yakın ilgisi bulunan yada hiç ilgisi bulunmayan yeni bir kavramı yansıtır duruma gelmesidir.³⁶

Anlam değişmeleri 3 türe bölünüyor: Anlam daralması , Anlam genişleşmesi , Anlam kayması³⁷,Anlam iyileşmesi ve Anlam kötüleşmesi.³⁸

Anlam Özellikleri:

Anlam özellikleri ikiye ayrılır:

1. Temel Anlaşım : Kelimenin ortaya çıktığı dönemdeki ilk ve asıl anlamına denir.Başlangıçta her kelimenin tek bir varlığı (kavramı) bildirmekle görevli olduğu kabul edilmektedir.

2. Yan Anlam: Kelimeler, temel anlamlarına ek olarak zamanla daha başka anlamlar da yüklenebilirler. Bir kelimenin temel anlamı

³⁴ - KARAAĞAÇ,Güney ,Türkçenin Dilbilgisi,Akçağ Yayınları,Ankara 2012,s. 538.

³⁵ - KARAAĞAÇ,Güney, a.g.e ,s. 81.

³⁶ - SOYSALDA,Mehmet, Kur'anı Doğru Anlamda Semantik Metodunu ,”BİR Araştırma “ Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi , Kura'n ve Dil- Dilbilim ve Hermenötik Sempozyumu , Ankara 2012 ,s.38.

³⁷ - A.g.e ,s.38.

³⁸ - GÜNEŞ,Sezai, Türk Dilbilgisi ,4. Baskı ,Kapı Yayınları , İstanbul 2012. S. 281.

etrafında ortaya çıkan her bir anlama ‘‘ Yan Anlam’’ denir .Yan anlamların çoğu, benzerlik ilişkisinin hareket edilerek , bir kavramın kendisine benzeyen başka bir kavram yerine kullanılması sonucunda ortaya çıkmıştır.³⁹

a. Anlam daralması :Sözcükler eskiden anlattığı kavramının ancak bir bölümünü , bir türünü anlatır duruma gelir . ilk durumuna göre anlamında bir daralma olur.çok anlamı bir sözcüğün anlamlarından bir yada bir kaç kaybolur . kelime bir anlamlı ile yaşamını sürdürür.⁴⁰

b. Anlam Genişlemesi :Bir varlığı bir türünü yada bir bölümünü anlatan , kullanılışı alanları olan şeyleri gösteren kelimelerin zamanlı .O varlığın bütünü bütünü türlerinin birden anlatır duruma gelmesi daha geniş alanda kullanılan şeyleri alanlarında kullanılan şeyleri yansıması şeklinde tanımlanmaktadır.⁴¹

c. Anlam kayması: Bu olay bir kelimenin temel anlamında zamanla ortaya çıkan büyük çaplı değişmeyi ifade eder .Kelime önceki kavramdan bütünü farklı yeni bir kavramı karşılar hele gelmiştir.⁴²

Anlam değişmesinin sebepleri şudur:

1. Yer(coğrafya).
2. Zaman (Tarih).
3. Eski Öğrenme .⁴³

Anlam biliminin içindeki sözcük , kavram ve düşünce kelimeler var. Bunun alanında durup ve tanımını bileceğiz.

Sözcük: Anlamlı yada birliğine sözcük denir.⁴⁴

Sözcük nasıl oluyor : tanımlar bazen soyut olarak ortaya atılıyorlar.Bu gibi tanımlar anlamlı olmak zorudur. Bazen bir şeyi

³⁹ - A.g.e ,s.80.

⁴⁰ - BOZKURT ,Fuat,Türkiye Türkçesi ,4. Baskı , Kapı Yayınları , İstanbul 2012 ,s. 281.

⁴¹ - SOYASALDI, Mehmet , a.g.e, s. 38.

⁴² - A.g.e,s.40.

⁴³ - KARAAĞAÇ, Güney,a.g.e., s. 541-542.

⁴⁴ - HENGİRMEN ,Mehmet, a.g.e.s.381

tanımlarken onun nasıl olduğuna örnek verilir ve örneklerle anlatılır .
Mesela koyun (dişi) , adam (erkek).⁴⁵

Sözcük iki türe ayrılır:

1.Dogu kökenli sözcükler .

Örnek: cami , hizmet, takdir, tecrit .

2 .Batlı kökenli sözcükler.

Örnek:shoe , flaş, empreyalistikvb.⁴⁶

Sözcük sınıflandırması :

sözcük , nesne ve mana bakımından şöyle sınıflandırılmıştır:

a- Eş anlamlı – müteferid kelimeleri anlamda birleşen ve yakınlaşan kelimeleri : ör:bak , türkçe’de bak dinle.

b- Eş sesli lafızları: Sesli bir manaları ayrı kelimeler : ör: İnsan gözü : pınar kaynak manalıdır.

c- Kırışık anlamlı : Uyuşmaz , muhalif kelimeleri hem ses , hem manalı ayrı olan kelimeler, ör: ağaç , taş.

d- Belirsiz mübhem kelimeleri: Bu türdeki kelimeler gösterdikleri nesnelere delalet etkileri mana grakl ve derece olduğu için anlamlar eşit derecede belli ve kuvvetli değil ör: kan kırmızı , ateş kırmızı , at kırmızı , yeşilgöz , yeşil alma.

e- Kesin anlamlı muhteva : Gösterdiği nesnelere eşit derece delalet eden kelimeler : ör: İnsan gözü.⁴⁷

Kavram: Bir kısa öyküde somut kavramların karşılığı olan sözcüklerin nasıl oluştuğu belirtilmektedir .mesela:melek , şeytan, , iyi gibi soyut kavramlar da bulunmaktadır . kavram iki türüne ayrılır: Somut kavram ‘’ bina , okul, masa sandalya ,ağaç ,kuş gibi nesnelere zihindeki

⁴⁵ - ATAY, Hüseyin, Semantik, Sosyal Enstitüsü Dergisi , Sayı 7 , yılı :1996. S. 127.

⁴⁶ - HEPÇİLİNGİR, Feyza , Türkçe Dilbilgisi, Öğrenme Kitabı , 7 . Basım ,İstanbul 2012 , s. 366-367.

⁴⁷ - ATAY, Hüseyin , a.g.e,s. 128.

tasarım biçimidir.” , Soyut kavram: ‘‘ aşık , kıskançılık, düşmanlık güzellik gibi : duyu ve düşüncelerin zihindeki tasarım biçimidir’’⁴⁸

Düşünme: İnsanlarda ve diğer canlılarda algılama ve algıladığını , analiz sentez yapabilme yeteneğidir.

Anlatım: İletişimin başlangıç noktası anlatımdır . anlatım genel anlamda her türden işaret kullanarak , alıcıya bir bilgiyi taşıma sürecidir. Belirli bir metin içinde gerçekleştirilir. Metinsiz dil anlatım bozuk ve anlamsız bir anlatım var.⁴⁹

Gösterge: Her ne kadar dil göstergelerini ele alsada. Asıl konusu dil dışındaki göstergelerdir. Dilbilimin bir alt dalı olmaktan ziyade , en dışta yardımcı bir bilim dalı olarak kabul edilebilir .⁵⁰

Anlam alanı: Söz,Söz öbeği ve cümle bir dil biliminin gerçek ve öğretilme anlamların oluşturduğu alana , anlam alanı denir.⁵¹

SÖZ VARLIĞI: ‘‘Kelime hazinesi’’ bir dilin bütün kelimeleri : bir kişinin veyabir topluluğu söz değerlerinde yer alan kelimeler toplama.⁵²

Semantik ile Dil Felsefelerinin ilişkisi

Dil felsefenin konuları içine semantik de giriyor . Ancak dil felsefesi görüldüğü gibi çok geniş bir sahayı kaplıyor . Nerede ise dilin her tarafına el atıyor . Biraz daha açıklığa kavuşturmağa çalışacağımız semantik de dilin manasının ilmini ve felsefesinin yapıyor.⁵³

Sözcük ve anlam ilişkisi

Sözcüklerin belirttiği kavramların çevremizdeki her türlü olaylar- in Hareketin ve hayalların zihindeki değerlendiriliş

⁴⁸ - HENGİRMEN , Mehmet , a.g.s, s. 381.

⁴⁹ - A.g.e., s. 382 .

⁵⁰ - www.isq. Sarı. com

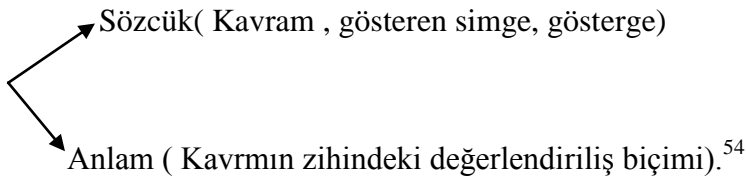
⁵¹ - KARAAĞAÇ ,Güney,a.g.e,s.569.

⁵² - KORKMAZ,Zeynep, Türkiye Türkçesi Grameri ‘‘Şekil Bilgisi’’ ,TDK Yayınları , Ankara 2000 , s.100.

⁵³ - ATAY, Hüseyin,a.g.e,s.115

biçimine anlam denir. Sözcüklerin kavramların göstergesi olduğunu daha önce belirtmiştik çevremizdeki her türlü olay, hareket ,durum ve davranış .Zihinimizde birer kavram oluşturur bu kavramlar zihinimizde değerlendirilerek biçimi olarak da tanımlaya biliriz. Bilindiği gibi yabancı bir dile ait sözcükler, okuduğumuz ya da duyduğumuz bunlara bir anlam veremeyiz .çünkü bu sözcüklerin hangi kavramların yansıttığını bilemeyiz.

Ör: Kuş (nesne) → kuş (kavram) →

Semantik Nasıl Yapılır :

Başarılı bir semantik tahlil yapabilmek için şu mehaleleri takip etmk gerekmektedir:

a. Bir kelimenin veya bir kavramın semantik analizni yapabilmek için önce o kelimenin veya kavramın etimolojisi iyi bilinmelidir . Anlamı tespit edilecek kelimenin mümkün olduğunu ilk dönem kaynaklarına inilerek taranması gerekir.Bu kaynakların başında da ‘‘Lisanu’l-Arab,TLisanu’l-Arab,Tacu’l-Arus, Es-sıhah ve Mefredatu’l Kura’n gibi eserleri sayabiliriz.

b. Bir işlemlerden sonra etimolojideki anlam esas tutulmak kaydıyla hepsinde gizli olan göz konusu kelimeninn bu köle manası aranmalıdır . buna uygun olmayanlar sonradan kazandırılmış anlamlar.Uygun olanlar ise, Zatan semantik tanımını kapsamına girmektedir.

c. Semantik , Sadece kelimenin anlamın oluşturan kök manaya inmek değil , aynı zamanda onun bu kök anlamında harektle tarih bounuca kaandığı anlamların bir analizini yapmak ve gerek bu anlamların ve gerekse görevlerin içinde ilk (kök) mananın olup olmadığına bakmaktır. Dolasıyla semantik tahlil kişi bir kelimenin anlaamının . tarih süreç

⁵⁴ - HENGİRMEN, Mehmet ,a.g,e,s.385.

içerisinde ne gibi mana daralmaların veya genişlemelerin uğradığını da tespit etmek mecburiyetindedir.

d. Bu kelimein kura'nöncesi anlamlarını da araştırıp öğrenmeniz gerek- mektedir. Kelimelerin kur'an öncesi anlamları ise cahliye devri Arap şairlerinden istifade ederek tespit etmeliyiz.

e. Kelimenin kur'an öncesi anlamları açığa çıkarıldıktan sonra bu kelime ve kavramın kuranda kullandığı mana tespitine geçebiliriz , manalarını araştırıp ve hakkında neticeye varabiliriz .

f. Kelimenin ayet içinde geçtiği manaları tespit ederken sıyak – sibağa dikkat etmelidir. Çünkü bu manalar bazan ancaksıyak ve sıbak göz önünde bulundurularak anlaşılabilir.

g. Şayet bu kelime ve kavramda kuranda sonraki devirlerde bir anlam değişmesi olmuşsa ona da çalışmamızda yer vermemiz gerek mektedir .⁵⁵

Sözcükler Mecaz Anlam Kazandırma Yolları:

Sözcük mecaz anlam kazandırma yolları şudur:

- 1.Benzetme .
2. Aktarması .
- 3.Soumutlaştırma .
4. Eğretilme(İstira).⁵⁶

Sözcük ve kavram Arasındaki ilişki:

Sözcük ve kavram arasında aynı ile aynadaki görüntü kadar yakın bir ilişki vardır. Örneğin "köpek" sözününü duyduğu ya da okuduğu zaman zihinde hemen bir "Köpek"tasarımı oluşur .Bu nedenle dilbiliminde sözcüğe gösterge verilir . Genellikle "Köpek" kavramı bütün dillerde aynıdır.⁵⁷

⁵⁵ -SOYSALDI, Mehmet , a.g.e,S.42-43.

⁵⁶ - TUFAN,Demir ,Türkçe Dilbilgisi,2.Baskı ,ANKARA 2006,S.568-571.

⁵⁷ - hengirmen,Mehmet,a.g.e,s.382-383.

Düşünme ve Konuşma ilişkisi :

Düşünme ve konuşma aynı şeydir. Ancak birincisi ses oluşmaksızın ruhun içinde kendisiyle bir konuşmasıdır .Bundan dolayı ona düşünme adını veririz. Buna karşılık düşünmenin ruhta fişkırap ses eşliğinde ağız içinde çıkarmasına konuşma denir.⁵⁸

TÜRK Araştırmasında Anlam Bilimi:

Benim araştırmamdaki kullandığım konuya ait yazılmış araştırmaların önemi için bu bölümde özetimini izah ederim.

1. ATAY,Hüseyin ,Semantik ,Sosyal Bilim Edebiyat Dergisi, Sayı :7, yılı:1996.

-Araştırma 141 sayfada yazılmıştır .

- Araştırma Anlam biliminin hakkında çok geniş bilgiler vermişti, Tanımı ,

Tarihçesi,ve diğer ilgiyle bilgiler Anlam biliminde en genel araştırma

Sayılr.

2. HAZAR,Mehmet , Türkiye Türkçesindeki Anlam Bilimi Bibliyografyası , Türk,

Dili, Edebiyatve Halak Bilimi Araştırmaların Dergisi, SAYI:2, Yılı:2013.

- Araştırmadaki Anlam biliminin Tarihçesine çok izah etmiş.Bütün

Dünyadaki Anlam bilimi geliştirmesi açığa etmişti.

⁵⁸ - SOYKAN,Ömer Naaci, Sözdizimi İle Anabilim Arasındaki Bağıntıya Türkçe Açısında Bir Bakış'' International Jurnal Of Philosophy Of Cultur And Axcology'', Sayı :2,Ankara2010,s.63.

- Araştırmasındaki konunun hakkında yazılmış Kitap, Tez ,Makala
VE

İnternet'te Makalalarını saymıştır.

3.KASAPOĞLU, abdurrahaman, Kuran'ı Anlamında Semantik
Yöntem , ‘

Düşünce Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi ‘ Sayı: 11,Yılı
:2013.

- Araştırma 68 sayfada yazılmıştı.
- Araştırmada Anlam biliminin genel bir bakış var.
- Araştırmadaki Kuran yorumunda semantiğin önemi vardır .
- Araştırmanın Semantik tefsir yönetimi içerisindeki yeri var.
- Anlam bilimi Kuran'la bütün yöntemi ortaya çıkmıştır.

4.SOYSALDI,Mehmet, Kura'nı Doğru Anlamda Semantik Metodun
önemi,

Yüzüncü Yılı Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kura'n ve DİL -
dilbilim ve

Hermenötik Sempozyumu ,Ankara 2012,S. 32.

- Araştırmada Anlam bilimine genel bir bakış var ve bu ilim bilgilerini açıklamıştı.
- Semantik ile Kura'nda nasıl tahlil ve analiz metodunu ortaya çıkmıştır.

5.ALTUN, Mustafa , Eski Metinlerde Bir Semantik İncelemesi Örneği
:’’HİK-

MET-NAME’’ ,Sakarya Üniversitesi Fakültesi Dergisi
,Sakarya,Nisan 2004

,Sayı:7,s.113-126 .

- Araştırmada XV . Yüzyılda yaşamış ATEPLİ İbrahim İbn-i Balinin 1488

yılında kalem aldığı ve eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini yansıtan

Hikmet- Name adlı eserinin bir bölümü inceleme Mustafa Altun yap-

Tığı doktora tezinin ‘‘Semantik’’2 bölümünü gözden geçirilmiş ve yak-

Laşımlar dikkate metin fonem , morfem ve metin düzeyinde anlam incelemesi yapılmıştır.

- Araştırmada en yeni bir analiz fonem (Sesbirimi) düzeyinde anlam İncelemesi var.

6.SOYKAN, Ömer Naci, Sözdizim İle Anlam Bilimi Arasındaki Bağıntıya Türkçe

Açısından Bir Bakış ‘’ İnternational Journal Of Phlosophy Of Cultur And

Axology (2012, Vol IX,No.2.p.61-76).

- Araştırmada sözdizimi ve semantiğe genel bir bakış ele alınmıştır.

- Türkiye Türkçesinde sözdizimi ve Anlam bilimi arasındaki ilişki her türünü izah etmiřtir.

7.ŞİMŞEK ,Birjan Duygu ve YUNT ,Gizem , Modern Türkiye Türkçesinde Söz-

Dizimsel ve Anlam Bilimsel Bir Yaklaşma, 2. Uluslararası Türk Dili ve Ede-

biyatı Öğrencisi Kongeres,2.cilt C.M Matbaacılık,İstanbul 2009,s.743-771.

- Bir Araştırma Türkiye Türkiyeesinde OL- fiilin Anlam bilimsel ve Dilbilgisel özelliklerini Orhan Pamuk ‘‘Kara kitap’’ ve ‘‘ Beyaz kitap’’adlı romanlarından anlam örnek cümlelerle sistemli bir niteğe izah etmeye çalışmıştır. Fiilin ek fiil olabilme özelliği göz önünde bulundurularak konu hakkında tanımlar yapılmış ve OL- fiilin içinde barındığı bu yapı bitimi ve bitimsiz cmlelerdeki kullanım şekilleriyle açıklanmıştır – Genel anlamda örneklerden yol çıkılarak OL- fiilin modren Türkçedeki anlambilgisel ve dilbilgisel özellikleri hakkında tartışılmış ve bu konuda bazı çıkarımlarda bulunmuştur .

SONUÇ

Araştırmanın konusunun hakkında araştırdığımdan sonra ulaşabildiğim

souçlara şudur:

- Türkiye türkçesinde Anlam bilimi son yıllarda ele alıp türk diltçileri.

- Bütün modren diltçiler konuyu değenmediler mesla: Tehsin banguoğlu

,Zeynep Korkmaz.

- konunun hakkında yazdıkları diltçiler konuyu değişikli değişikli okuyanlara

sunmuşlardır.

- Anlm bilimi :Dildeki her türlü anlam konsunu inceleyen

dilbilgisi anlam bilimi denir .

- Semantik Sözcüğü Yunanca dilinden gelir . Yunanlı soyu bir kelime.

- Doğuya göre en eski konunun hakkında ilk yazarı ‘’Ebul MuÎn İn-

Nesefî(1047 -1115) .

- Batıya göre bu konunun hakkında en ünlü modern yazar N.Chomsky. Bu dilci Sözdizimi ve

Anlam biliminin hakkında en ünlü ve önemli araştırmacı sayılır.

- BU bilimsel araştırmam ana amacı Anlam bilimini izah etme ve konuda yazarlar arasında

Verdiği değişik ve farklı bilgilerini göstermektedir.

KAYNAKLAR

A.kitaplar:

1. BOZKURT,Fuat, Türkiye Türkçesi Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem, 4. Basım , KapıYayımları, İstanbul 2010 .
2. DEMİR, Tufan, Türkçe Dilbilgisi,2. Baskı, ANKARA 2006.
3. ÇOTUKSÖKEN , Yusuf ,Uygulamalı Türk Dili, 8. Baskı , Papatay Yayıncılık ,İstanbul ,2012.
4. GENCAN , Tahir Nejat, Dilbilgisi, TDK Yayınları ,Ankara, 1966.
5. GÖKNEL .Yüksel,Türk Dinde Mantıksal ,Anlamsal ve Sözle Diziler Vivatİne Bilim Kültür Yayınları , İstanbul 2013.
- 6 . GÜNEŞ, Sezai. Türk Dilbilgisi, 3.baskı .DEÜ Rektördük Matbaası , İzmir 1997.
7. GÜRSOY,Emine ve Naskali,Türk Dünyası Gramer Terimleri kılvuzu, TDK Yayınları , Ankara 1997.

8. HENGİRMEN ,Mehmet , Türkçe Dilbilgisi , 9. Baskı , Engin YayınEvi, Ankara 2007.
9. HEPCİLİNGİR, Feyza , Türkçe Dilbilgisi, Öğrenme Kitabı , 7 . Basım,İstanbul 2012.
10. KARAAĞAÇ,Güney ,Türkçenin Dilbilgisi,Akçağ Yayınları,Ankara 2012.
11. KORKMAZ . Zeyneb . Türkiye Türkçesi ‘‘Şekil Bilgisi ‘‘ TDK Yayınları . Ankara 2000.
=====, Gramer Terimleri Sözlüğü , TDK Yayınları . Ankara1992.

12. ZÜLFİKAR, Hamza ,Eş Anlamlılık ve Ziya Gökalp’ın Eş Anlamlılıkla İlgili Düşünceleri, Türk Dili Dergisi, Sayı:463,s.1-7.

B.Ders kitapları :

1. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Dilbilimine Giriş, Ders Notları, 2. Sınıf, 2.Dönem. (www. isq.sarı.com).
- 2.Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Dilbilimine Giriş, Ders Notları, 3. Sınıf,
3.Dönem. (www. isq.sarı.com).

C.Araştırmalar:

1. ALTUN, Mustafa , Eski Metinlerde Semantik İncelemesi Örneği
2. ATAY ,Hüseyin , Sosyal Ensititüsü Dergisi ,sayı 7 ,

- yılı 1996.
3. HAZAR,Mehmet, Türkiye Türkçesinde Anlam Bilimi Bibliyografası ,Türk Dili , Edebiyatı ve Halk Bilimi AraştırmaLarının Dergis,2013.
 - 4.KASAPOĞLU,Abdurrahman, Kuani Anlamda Semantik Yönetim ,’’Bir Araştırma’’ Düşünce – Yorum Sosyal, Bilimler Dergisi, Sayı II,2013,s.107.
 - 5.SOSYALDI ,Mehmet ,Kur’anı Doğru Anlamda Semantik Metodun önemi,’’Bir Araştırma ‘’, Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,Kura’ ve Dil – Dilbilimi ve Hermenötik Sempozyumu, ,Ankara 2012.
 - 6.SOYKAN,Ömer Naaci, Sözdizimi İle Anabilim Arasındaki Bağıntıya Türkçe Açısında Bir Bakış’’ İnternational Jurnal Of Philosophy Of Cultur And Axcology’’, Sayı :2,Ankara2010.
 - 7.ŞİMŞEK ,Birjan Duygu ve YUNT ,Gizem , Modern Türkiye Türkçesinde Söz Dizimsel ve Anlam Bilimsel Bir Yaklaşma , 2 Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrencisi Kongeresi,0,2.cilt C.M Matbaacılık,İstanbul 2009

D . Tezler:

- ABİD,Sebine, Türkiye Türkçesi ile Azerbeycan Türkçesi Fillerin Anlam Açısından Çetinlenmesi,’’Bir Tez’’ AÜSBE,Ankara 2006.

علم المعنى في اللغة التركية

الباحث: وفاء جبار سلمان

الخلاصة

يسلط البحث الموسوم " علم المعنى والمفهوم في اللغة التركية" الضوء على نقاط الجدل والاختلاف في دراسة هذا الموضوع من حيث التصنيف والتسمية. يقدم تعريف لهذا الفرع من علم اللغة حسب وجهة نظر بعض علماء الاتراك. ويدرس علم المعنى من الناحية التاريخية بداياته ونشاته وتطوره.

يتطرق البحث الى بعض البحوث المنشورة عن هذا الموضوع . ومن اراء ابرز علماء اللغة التركية : محمد هنكيران، كوناي كارااغاج، سزاي كونش، فواد بوز كورت، حسين اطاي وآخرين.

يدرس البحث فروع علم المعنى وخصائصه واسباب تغير المعنى ويعطي تعريفا لمصطلحات مثل الكلمة. المفهوم . المعنى . والفكر ضمن علم المعنى ويعرض نقاشا عن العلاقة بين المعنى والفلسفة اللغوية للمعنى والكلمة وكيفية بناء المعنى.

يستنتج البحث ان علم المعنى هو موضوع جدال بين علماء اللغة التركية مؤخرا وتصل المجادلة الى انه العلم الذي يدرس المعنى ويحلله هو مايسمى ب (علم المعنى) وهو مأخوذ من الكلمة الالمانية Semantik . والتي تحمل اصلا يونانيا . ويدل هذا على ان هذا العلم بدأ في اليونان واول من درسه ابو معين نصيف في حين اشهر من درسه في الغرب نعوم جومسكي.

كلمات المفتاح: علم المعنى، محمد هنكيران، الكلمة، المفهوم، الفكرة.

السيرة الذاتية

وفاء جبار سلمان ، مدرس مساعد ، ماجستير لغة تركية ، يعمل تدريسي في كلية اللغات /قسم اللغة التركية ،لدي بحوث منها : اشباه الافعال في اللغة التركية القبجاقية (بحث منفرد) .. وبحث : الصفات الفعلية في اللغة التركية القبجاقية (بحث مشترك).

البريد الالكتروني : Waffa12mr@gmail.com